

Martti Kekomäki

*Terveys- ja sairaanhoidon
hallinnon professori, emeritus*

Kunta on ikaikaisen pohjoismaisen paikallisdemokratian ilmenemä, valtiota vanhempi. Käräjäkiville kerryttiin kerran pari vuodessa jakamaan kalavesiä, päättämään naurisvarkaiden kohtaloista ja muista tähdellisistä asioista. Läntisen valloittajan oli siitä hyvä lähteä rakentamaan ohjauskoneistojaan, alkuun kirkon suojassa. Niin syntyi vuosisatainen maallis-hengellinen liitto korpien kansaa kaitsemaan.

Liitto purkautui 1865 kunniksi ja seurakunniksi. Entisessä hengessä työtä jatkettiin, sairaat saivat tupansa, houruiset huoneensa ja vaivaiset talonsa. Väli-vaiheessa valtio otti enemmän vastuuta asioista, mutta on sittemmin sysännyt terveys- ja sosiaalitoimen ohjailun pitkälti takaisin kuntien tasolle, hajanaiseen keskitykseensä. Jokainen kunta on alueensa asukkien palveluiden vastuullinen järjestäjä. Tuore perustuslaki ei kuitenkaan hitsaa kuntaa ja palveluiden järjestämistä toisiinsa, siellä puhutaan vain julkisesta vallasta. Tämä tärkeä seikka on jäänyt vellovassa keskustelussa vallan vähälle huomiolle.

Kunta on toiminut palveluiden järjestäjänä aivan tyydyttävästi näihin aikoihin saakka. Nyt vakuutuspuhjan pienuus uhkaa suurten satunnaiskustannusten tehokasta hallintaa samalla, kun peruspalveluiden laadun määrittely ja tilaa-

Kunta – kanto kaskessa?

mistoimi takkuavat kumpikin. Tuloksena ovat kasvava alueellinen epätasa-arvo ja budjetin hallinnan vaikeudet. Nyt syvä demografinen muutos suorastaan ajaa yhdistämään peruspalvelut.

Kunnalla on silti edelleen omat syynsä pyrkiä palveluiden järjestäjäksi. Kunnalla on verotusoikeus, ja terveys- ja sosiaalitoimi ovat hyvin työvoimavaltaisia aloja. Yhdessä nämä tekijät antavat palveluiden tuottajakunnalle yli kymmenen prosentin kotikenttäedun, sillä 0,2 x 0,6 on 0,12 eli 12 prosenttia. Tämä euroosuus palveluiden kokonaiskustannuksista jää pyörimään paikallisekonomiaan tarjoten mahdollisuuksia monenlaiseen taloudelliseen toimeliaisuuteen. Osattiin järjestää tai ei, omasta palvelutuotannosta pidetään siis tiukasti kiinni. Siihen ei tarvita edes prestiisisyitä.

Tuoreessa sote-ehdotuksessa isäntäkunta olisi renkikuntaa kummempi. Tämän on katsottu loukkaavan perustuslakia, joka kohtelee kaikkia kuntia tasa-vertaisina demokraattisina yksiköinä.

Mutta miksi koko järjestämistä työnnetään kunnille? Onko kysymys pelkästä perinteestä, pakkomielleestä vai hallitusohjelmaa väsanneiden päähänpistosta? Miksi ei avata silmiä ja nähdä, että horisontaalinen ja vertikaalinen integraatio voivat vallan hyvin tuntuvasti suuremmissa rakenteissa? Ja mitä tark-

kaan ottaen tarkoitetaan isännättömällä rahalla? Tätä käytetään epämääräisenä lyömäaseena epämääräisin tavoittein.

Kunnalla on nimittäin tärkeämpääkin tehtävää kuin neuvotella alivoimaisena hyvin asymmetrisillä markkinoilla, joille jättimäiset ylikansalliset tuottajat ovat tuoneet omat kujeensa. Kunta on se alusta, joka parhaiten kykenee omilla valinnoillaan edistämään väestönsä terveyttä. Jokainen Suomen kymmenistä paikallislehdistä kertoo viikoittain niistä mahdollisuuksia, joita kunnan alueen julkiset, yksityiset ja kolmannen sektorin toimijat tarjoavat kunnan asukkaiden yhteisöllisyyden, elämänhallinnan ja toivon edistämiseksi. Nämä ovat pärjäämisen perustekijät. Kunta on perheestä ja kyläyhteisöstä seuraava luonnollinen taso. Kuntien pakollisille liitoksille on löydettävä rakentavampia vaihtoehtoja.

Mutta sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisessä aika on yksinkertaisesti ajanut kunnan ohi. Kiitämme siis kevyesti kumartaen suomalaista kuntaa hyvin tehdystä työstä ja siirrymme seuraavaan historialliseen aikakauteen. Olemmeko siihen valmiit?